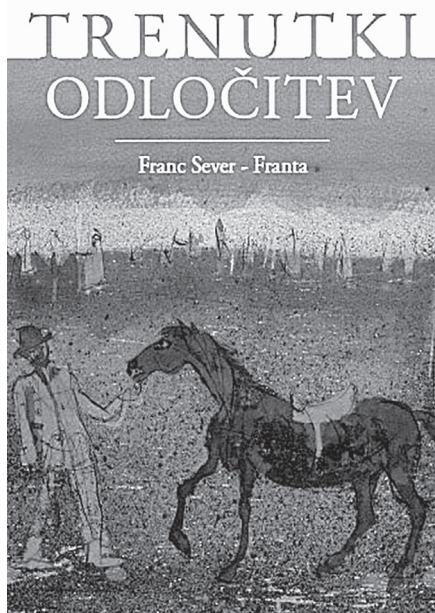

FRANC SEVER - FRANTA: Trenutki odločitev; Založba Pivec, Maribor 2014, 487 str.¹

Franca Severja - Franta nismo pogosto srečevali na jugoslovanskem ali slovenskem literarnem prizorišču, saj se je vedno držal ob strani ali v ozadju. Bralce je opozoril nase s knjigo *Pust na Menini planini*, nova knjiga spominov *Trenutki odločitev*, ki zajemajo polovico njegovega življenja, pa bo gotovo pritegnila številne bralce. Vsaj zaslužila bi si. Četudi je bralec zaradi obsežnosti morda ne bo prebral od vrstice do vrstice, bo iz nje odnesel marsikatero izkušnjo in življenjsko modrost.

Spomini niso pisani dosledno kronološko, marveč se marsikje prepletajo dogajanja iz različnih obdobij njegovega dolgega življenja, saj je že prestopil devetdeseto leto starosti. Razdeljeni so na poglavja o prednikih in otroštvu, okupaciji in času med vojno, o koncu druge svetovne vojne, šolanju v Rusiji in službovanju pri jugoslovanskem vojnem letalstvu, vendar so v teh okvirnih poglavjih »zgodbe«, ki delujejo kot samostojne in sklenjene enote. Glavno vezivo, ki spomine povezuje v celoto, pa sta poštenost, ljubezen do naroda in domovine in tudi do žensk. Menda prav

zaradi slednjega »greha« naj ne bi postal narodni junak, čeprav je bil eden prvih slovenskih partizanov; kot osemnajstletnik se jim je namreč pridružil že pred božičem leta 1941. Za odločitev za odhod v partizane navaja štiri razloge. Prvi in glavni je bila surova okupacija, poniževanje, izseljevanje in pobijanje ljudi samo zato, ker so bili zavedni Slovenci in so branili pred fašizmom svoje domove in pravice. Drugi razlog je bil totalitarni režim Kraljevine Jugoslavije, tretji kratenje njegove osebne svobode, ko je postal polnoleten, četrti pa je bil klic domovine,

»ki me je pritegnil z vso močjo in mi podaril neuklonljivo vero in upanje, da bosta zmagali pravičnost in svoboda. Začutil sem, da moram storiti vse za svojo domovino, svojo grudo, svoj rod in postati vojak svoje domovine.«

Prav zato ga še vedno tako boli, da so nekateri fantje, tudi sošolci, podlegli cerkveni propagandi in pod lažnim geslom boja proti komunizmu postali okupatorjevi sodelavci. Zato je oster kritik uradne cerkve, zlasti njenega vrha, ki je po drugi svetovni vojni, še posebej pa po osamosvojitvi Slovenije, še okrepila opravičevanje kolaboracije. Sprašuje:

Zakaj pripadniki cerkve opravičujete početje ljubljanske škofije med vojno? Zakaj širite razkol in sovražstvo med mladimi? Zakaj ločujete vernike z ene in druge strani, sejete nezaupanje in zastrupljate tragično rano našega naroda? Zakaj to počnete v škodo naroda in cerkve? Kaj ni tako početje smrtni greh? Kaj res ne veste, da je vaše početje nerazumno, kot je bilo med okupacijo od leta 1941 do 1945? Zakaj poskušate ohranjati bojni položaj, v katerem ste bili skupaj s tretjim rajhom poraženi? Ali se zavedate, da lažno obtoževanje uničuje prihodnost mnogih generacij?

Franta pa ne bi bil Franta, če ne bi bil ostro kritičen tudi do »svojih«, saj ga še vedno boljše ukazan umik 4. operativne cone s Koroške na Dolenjsko tik pred koncem vojne, zaradi česar smo verjetno izgubili Koroško, premestitev 14. divizije po koncu

vojne v Vojvodino, kar je pomenilo konec slovenske vojske, in kako so se nekdanji bojevniki po vojni osebno okoristili in tako pozabili na načela, za katera so se borili.

V *Trenutkih odločitev* preberemo marsikaj, česar v drugi »partizanski« literaturi ne najdemo, npr. o ureditvi partizanskega tabora, vključno s stranišči in higieno, ali o osamomorih: »Danes je grozljivo, če si človek vzame življenje, takrat pa je bilo samoumeven, razumljiv in sestavni del partizanstva,« pravi v delu, kjer opisuje, kako so se mu, skriteму pod skalo, približevali Nemci in je v rokah držal pištolo in bombo, da bi se ubil, preden bi ga ujeli.

Treba je poudariti tudi avtorjev izreden smisel za jezik in opisovanje, pa naj bo to narava, prvi spolni stik z dekletom pri šestnajstih ali nemško hajkanje in osamljen beg in preboj iz nemškega obroča, predvsem pa avtorjevo pošteno držo, širino in človeški odnos do vseh, tudi do nekdanjih nasprotnikov, kar potrjujejo besede:

»Nikoli nisem niti takrat niti pozneje ničesar očital, z vsemi sem se pozdravljal, le v moji duši so ostale sence zaradi nedomoljubnega ravnanja nekaterih fantov.«

Knjigo je Franta posvetil padlim za domovino, svoji družini in dolini ter mladim.

Literatura

VOGEL, Milan: Recenzija knjige. Kako se je kalil Franta. *Delo* 56, 21. 10. 2014, 15.

¹ Besedilo je bilo pod naslovom *Recenzija knjige. Kako se je kalil Franta* objavljeno v *Književnih listih* (Vogel 2014: 15) (op. ur.).